

CV 20 70

ADANA HALKEVI

SAYI
16

Görüşler

15 . MART . 1939

16 GÖRÜŞLER 15. MART. 1939

Adana Halkevi Tarafından Çıkarılır
Aylık Kültür Dergisi

ATATÜRK GÜNÜ

Büyük ve ölmez eserlerinin ilhamını münhasıran Türk ülkesinden ve Türk milletinden almış olan Ebedî Şef Atatürk üzerinde cenub diyarının ve bilhassa Çukurovanın kendine mahsus bir hususiyeti olduğunu — hatıralarını tesbit ettikçe — idrâk ediyoruz.

Onun çocuklarına, ona ait olan her eser, her hatıra tarih boyunca şeref süsü olarak kaldı.

Atamızın bu zengin mirasını gelecek Türk nesillerine olduğu gibi devretmek, Onun manevî benliğimizde tutuşturduğu yüksek iman ve fazilet ateşiyle ülkümüze yücelmek ruhumuzun bayrağıdır. Bu bayrak nesilden nesle Türk gönülleride dalgalanacak ve O, beşer hayatının yanı sıra ebediyete ulaşacak olan bir tek ünvan olarak kalacaktır.

Ayrılığı kalblerimizi yaktıkça büyüklüğünü daha çok duyduk. En ufak hatırasını bile kaçırmak istemiyoruz: Kahve içtiği fincan, oturduğu koltuk, bastığı taş nazarlarımızda başka manadadır.

Ulusal savaştan sonra Adanalıların, milletin Büyük Yaratıcısı ve Kurtarıcısına ilk kavuştuğu 15 mart 1923 günü hatırasını yaşatmak için, Halkevimiz 15 Martı Atatürk günü olarak kabul etmiştir. Her yıl bugünde Adana gençliği büyük törenle Atasının hatırasını anacaktır.

GÖRÜŞLER

Devletimizin banisi ve milleti-
mizin fedakâr , sadık hadimi ,
insanlık idealinin âşık ve mümtaz
siması ,

Eşsiz kahraman Atatürk!

Vatan sana minnettardır .

Bütün ömrünü hizmetine verdiği
Türk milletile beraber senin
huzurunda tazim ile eğiliyoruz .
Bütün hayatında bize ruhundaki
ateşten canlılık verdin .

Emin ol , aziz hatıran sönmez meş-
ale olarak ruhlarımızı daima
ateşli ve uyanık tutacaktır .

İSMET İNÖNÜ

Büyük Fikrın Beşîği;

A D A N A ..

FERİD CELÂL GÜVEN

İnsanların ölümden korkuları, onun mutlak ve mukadder bir hakikat oluşundandır. Biz bu hakikati Atatürke bir türlü yakıştıramıyor, bu hakikatin ondan daima uzak kalacağını sanıyorduk.

Hayat ondan vazgeçti. Hala inanamıyoruz. Bize öyle geliyor ki: Atatürk uzun bir yolculuğa çıkmıştır, dönmesini görmeye bizim ömrümüz kâfi değildir. Bunun için yarıyoruz.

Yoksa Atatürk, onun büyük fikirleri, Türk milletine, Türk gençliğine, teslim ettiği büyük davanın bütün sırları hayat ve hamle halinde içimizde yaşıyor. Şimdi hepimizde ondan bir parça alev var. Onu düşünmeden, onu taklit etmeden bir an uzak kalamayız. İnkılâp; onun sönmeyen ateşidir. Bu ışıktâ, bu sıcaklıkta döğülecek daha çok demirler var.

İşte asıl sönmeyecek, asla kararımıyacak, ömrü sona ermiyecek bir hayat var. O da Atatürkün yaktığı bu ateştir.

Bundan onbeş yıl önce, Toroslardan Çukurovaya doğru bir tren katarı süzülerek iniyordu, gökyüzü masmavi, parlak ve manâlı, Tarlalar renk içinde çalkaniyor. İnsanlarla beraber bütün tabiat ılık ve heyecanlı, sabırsız. Acılıktan ölüme yaklaşan bir insan sabrı bile bu kadar hassas ve ateşli olamaz.

Gazi Mustafa Kemali bekliyoruz. O İzmir zaferinin ikililiyle, daha önce kurtardığı Adanaya geliyordu.

Buz gibi avuçlarımın içinde, penbe, yumuşak, sıcaklığı bütün vücudumu bir elektrik ceryanı gibi saran bir el, ilk defa onun elini sıkıyorum. Bunun gururıyla başımın göklere değdiğini hissediyordum.

Muzaffer kumandanın arkasında bej bir seyahat elbisesi, elinde ince bir baston, başında kahverengi bir kalpak, halkın arasına karışıyor.

Atatürk, 1923'deki ziyareti esnasında Türkocağının önünde

Bir halk; muzafferini ancak bu kadar büyük bir coşuşla, bu kadar büyük bir sevgi ile bağrına basabilir. Onun ayaklarına kapananların; ömürlerinde hiç bir zaman bu derece heyecan ve saffetle, hiç bir şeyin önünde eğilmemiş oldukları görülmüyordu.

Gazi Mustafa Kemal sadece kurtulmuş bir vatan parçasını görmeğe değil, büyük zaferin, büyük inkılâbın beşiğine gelmişti. Atatürk ana yurdun behemehal kurtarılabilir olduğunu ve bunu kurtarmak lâzımgeldiğini Adanada düşünmüş ve buna Adanada karar vermiştir.

O gün, Gazi Mustafa Kemal Adana Türk Ocağında idiler. Arkadaşırım. Adana gençliği namına söz söylemeyi bana lutfettiler. Kudretimın yettiği kadar, bu işi başarmaya çalıştım. Çok ağır bir vazife ile karşı karşıya bulunduğumu hissediyordum.

Gazi Mustafa Kemal, Türk Ocağının büyük salonunda sol taraftaki köşede, Latife Hanım ve arkadaşlarıyla oturuyorlardı — Bugünkü Halkevi —

Atatürk Adana gençliğine cevap veriyorlardı. İnsan şer-

sinin en güzelini, en kudretlisini ve mucizelisini dinliyorduk. Bu seste tabiatın bütün ve çeşitli melodisi dalga dalga köpürüyor, sadeleşiyor, ulvileşiyordu. Oradakiler mutlak bir istiglak içinde kaybolmaktan kendilerini kurtarmaya çalışıyorlardı.

İşte bu nutkun bir yerinde Atatürk şu sözleri söylediler:

« Acı günlere ait olmakla beraber kıymetli bir hatırayı burada tekrar etmek isterim.

Efendiler !

«Bende bu vakayii ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adanada vücut bulmuştur. Bilirsiniz ki, Suriye felâketini müteakip ben yıldırım orduları gurubunun kumandanlığını almak üzere buraya gelmiştim. O zaman burada bütün memleketin, bütün milletin nasıl bir atıye sürüklenmekte olduğunu tamamen görmüştüm. Buna muhalefet edebilmek için derhal teşebbüste bulunmuştum. Fakat bu teşebbüsüm o zaman için mümkün olamadı. »

Anası Mustafa Kemali, Rümeli topraklarında doğurdu. Mustafa Kemal ise büyük inkılâp ve zaferi, Anadolu'nun feyizli bir köşesi olan Adanada dünyaya getirdi.

Dünya tarihini dolduran bir çok muzafferler, Adana topraklarından şanlı alaylarını batıdan doğuya, doğudan batıya getirip götürmüşlerdir. Fakat hiç birisi ebedi ve insanî bir şan olarak, Mustafa Kemal'in Adanaya getirdiğine benzemez.

Mustafa Kemal, vatanın hayat ve saadetinin ihyası karar ve ilhamlarını ilk önce Adanada bulmuştur. Bu bir vatan köşesi için ne unutulmaz ve bulunmaz bir şeref ve bahtiyarlıktır.

Adana gençliği, Adananın bu bahtiyarlık ve şerefe lâyık çocukları bu yurd parçasına sarfedecekleri emekler, dikkatlerle ancak bunu ödeyebilirler.

Diyebilirim ki, Ebedî Şefimiz Adanada doğmuştur.

FERİD CELÂL GÜVEN

Atafürk'ün Türkocağında irad ettikleri nutuk

15 Mart 923 Saat 16,30

Muhterem arkadaşlarım !

Genç kardeşimizin gençlik namına söylediği sözler bende çok büyük hisler, rikkatler, intibalar ve azim ehemmiyet ve itimatlar hasıl etti. Bütün ciddiyetimle arzederim ki bu intibaat vicdanımda saadetlere zemini inkişaf olmuştur : Bende bu hissiyatın tecellisine sebebiyet verdiklerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim.

Bu dakikada muvacehelerinde bulunmakla mesud olduğum Adananın güzide gençleri, sizler anlıyorum ki beyanatta bulunan arkadaşınızla aynı derecei hassasiyete malik bulunuyorsunuz. Ve bu hassasiyetinizi tamamen izhar edebilecek kabiliyet ve kuvvette olduğunuz nasiyelerinizde okunuyor. Vatan ve millet sizin gibi gençlere malik buldukça şimdiye kadar ihrazına muvafak olduğu zaferlerin üstüne daha çok azametli zaferler koyabileceğine hiç şüphe etmiyorum.

Genç arkadaşlarım ; şüphe yok, ben ve benim gibi sevdiğiniz bir çok arkadaşarımla beraber milletin en feci günlerinde vicdanımıza terettüp eden vazifeyi yaptık. Fakat bu hususta bize cür'et ve cesaret veren siz ve sizi vücuda getiren büyük kalpli analar ve babalarınız ve bu memleketidir. Acı günlere ait olmakla beraber kıymetli bir hatırayı burada tekrar etmek isterim. Efendiler : Bende bu vakayiin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adanada vücut bulmuştur. Bilirsiniz ki Suriye felâketini müteakip ben Yıldırım Orduları grubunun Kumandanlığını almak üzere buraya gelmişim. O zaman burada bütün memleketin, bütün milletin nasıl bir atıye sürüklenmekte olduğunu tamamen görmüştüm. Buna mümanaat edebilmek için derhal teşebbüste bulunmuşum. Fakat teşebbüsüm o zaman için mümkün olamadı.

Efendiler : Memleketiniz, Adananız malûm olduğu devir-
denberi tamamen bir Türk memleketi olduğunu bilirsiniz. Bu
Türk memleketi bugünkü vatanın aksamı sairesinden daha az
sademeler, felâketler, inkılâplar geçirmedir. Namütenahi asırlar
içinde bu toprakların yetiştirdiği güzide evlâdlar daima muka-
bele etmiş, mukavemet etmiş, muhafazai mevcudiyet için çalış-
mışlardır. Daima muvaffak olmuşlardır. Nasıl ki bunda da şerefle,
şanla muvaffak olmuşlardır. Arkadaşlar : Kardeşimiz Beyefendi-
nin söylediği gibi yapılan inkılâplar derin bir kesafete maliktir.
O kadar ki bu kesafeti ancak sizin gibi güzide evlâdlara malik
bir millet omuzları üzerinde taşıyabilir. Bu muvaffakiyatı ve
inkılâbatı istihsal ve icra edebilmek için millet namütenahi yok-
sulluk içinde, çok fena şerait dahilinde çalışmak mecburiyetinde
bırakmıştı. En büyük düşmanlıkta asırlarca bu milletin başında
bulunmuş olanların doğrudan doğruya millet içinde ifsadatta
bulunmuş olmaları idi. Biliyorsunuz ki millet birbirine geçti, bir-
birinin kanını döktü ve ancak ondan sonra hakikatı anlamak
mümkün olabildi. Bu kadar acı derslerden sonra istihsal etmiş
olmakla bütün milletin cidden iftihar edebileceđi netayici henüz
hitam bulmuş addetmek büyük gaflet olur. Bilerek veya bilmiye-
rek milletin saadetine ve şeref ve haysiyetine mutaarrız, fakat
bu gibiler sizin gibi dimağları inkişaf bulmuş gençler karşısında
yerinden kıpırdamağa fırsat bulamayacaklardır. Efendiler : Selâ-
met ve saadette resaneti lâzıme bulabilmek için daha çok sene-
ler hemahenk olarak milletçe çalışmak lâzımdır.

Muharebe meydanlarında düşmanlara galebe çalanlar ve
zafer istihsal etmiş milletler çoktur. Fakat hakikî zafer, hakikî
zafere daima namzed olabilmek, zaferde lâzımgelen kuvvetlerin
menabiiini yükseltmekle, kuvvetleştirmekle kâbildir.

Maatteessüf itiraf etmeliyiz ki memleketimiz baştan niha-
yete kadar namütenahi hazain ile dolu olduğu halde biz o ha-
zinelerin üstünde aç kalmış insanlar gibiyiz. Bütün bu hazaini
açmak ve bunları işletmek bütün menabii servet ve saadeti bul-
mak bizlere, milletimize teveccüh eden vazaiftir.

Biliyorum ki heyetinizi teşkil eden gençler nazariyat ile
iştiğal eden insanlar değildir. Sanatın ne olduğunu anlayan, ti-
caretin ne olduğunu anlayan, ziraatle bilfiil iştiğal eden gençler-

Ferit Celâl Güvenin Nutku

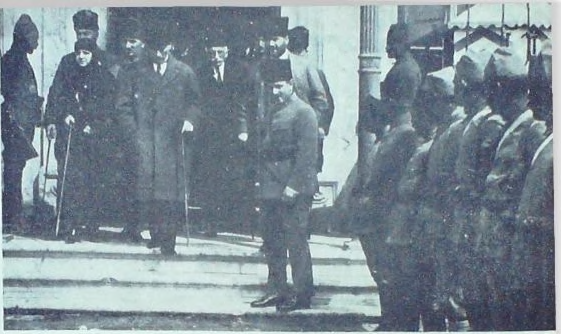
15 Mart 1923 Hakimiyeti Milliye'den

Adana : 15 (Sahibi İmtiyazımızdan.) —

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri saat (4) de Ocak gsnçleri tarafından şereflerine keşide edilen çay ziyafetinde hazır bulunmak üzere Türk Ocağını teşrif buyurdular. Gazi Paşa Hazretleri ikametgâhlarından Türk Ocağına teşrifleri esnasında Türk Ocağı kâtibi ve Yeni Adana refikimizin başmuharriri Ferid Celâl Bey tarafından Gazi Paşa Hazretlerine hitaben atideki nutuk irad edilmiştir.

— Gazi Paşa Hazretleri! Bugün Adana Ocaklıları Aziz Müncilerini kendi içlerinde görmekle ömürlerinin en mes'ut ve bahtiyar ve unutulmaz bir günlerini yaşıyorlar. Kalbimizi dolduran sevinçleri Öz Hemşerimize anlatmaktan âciziz. Gazi Paşa Sizinle iftihar etmek heh Türkün hakkı olduğu gibi her Türkün de borcu, dünyada tarih yapan, milletler ihya eden, milletleri felâketlerden kurtaran bir çok kahramanların hayatını ve yaptığı şeyleri okuduk. Yapılan şeylerin hepsi ancak bir insanın inabileceği, insan aklının hududu dahilinde olan şeylerdir. Halbuki Türk milletini felâketten kurtaran, ölmüş zannedilen bir milleti dünyada her milletten daha sağlam, daha zinde, daha şuurlu ve istiklâlinin âşığı olduğunu gösteren Siz Müncinin yaptığı İstiklâl mücadelesi, İstiklâl zaferi, Halk inkilâbı tarihin hiç bir hâdisesiyle mukayese edilen ve geçirdiğimiz dört senenin mu-

den işte, ancak bunlar da ciddi çalışmakla hakiki zaferimizi ihraz edeceğiz. Şu noktada görüyorum ki cümleiniz bu hakayiki vuzuhu kâmile ile anlamışsınız. İnşallah memleketimizin en ücra köşelerindeki kardeşlerimizde aynı derecede tenevvür eder, inkişaf eder ve hakikate el ile temas eder. İşte ancak ondan sonra milletimiz yıkılmaz bir çelik kitle manzarası arzedecektir. Huzurunuz beni pek memnun etmiştir. Siz çok kıymetli gençlersiniz bunu suhuletle anlamak mümkündür. Ve bunu ben hissetmiş olduğumdan bahtiyarım. Cümleinize teşekkür ederim. Ve bahtiyarlığımı beyan ederim.

1923 Seyahatında : tümkomutanlıktan çıkarke

azzam vakayii içinde bulunduğumuz, bunların teferrüatiyle uğraştığımız için mücadelemizin büyüklüğünü tamamen göremiyoruz. Hariçten bize bakanlar bizden sonra gelecek nesil, bizden evvelki ihtiyar tarih bizi görürken, bizi okurken bu milletin ne olduğunu, bu milletin azim ve iradesini bir araya toplayan, onu muayyen hedeflere sevkeden bir Müncinin eşsiz bir insan olduğunu tasdik edecektir. Altun toprakların altından, inci kabuklarından çıktıktan sonra kıymet peyda eder.

İş, bu toprakların altındaki altunları bulup çıkarmak, su larla, dalğalarla günlerce mücadele ederek inciyi toplamaktır. Siz Gazi Paşa felâketin ümitsizliğinin içinde muhteris ellerin altında kalmış karanlıklarda boğulmuş asil Türk milletini boğup bugünkü Türkiyeyi yaptınız, bunu inkâr etmek bunun böyle olduğunu düşünmek Türk milletinin kabiliyet ve esaletini inkâr etmek demektir. Kapılarının zincirlerini kopardığınız millet zindanlarından bugün yalnız biz değil, bütün esir milletler zulüm altında inliyen biçare mazlumlar, hürriyetin çehresine bakıyorlar. Siz çok ümitleri yaşattınız, çok insanlara zaferin hürriyetin yolunu gösterdiniz. Mazlumlar zalimlerin pençesinden kurtulduğu gün ilk defa peşin sizi yadedecektir.

Gazi Paşa: Sizi üç senede, üç defada çok derinden çok kuvvetle duyduk. Kalbimizin size karşı olan heyecanı üç noktada toplandı. Bu üç nokta genç Türkiyenin üç dönüm noktasıdır. Bu noktaların birinden diğerine hiç bir millet bizim kadar kolay ve şerefle geçememiştir. Mütareke günlerinin hemen ferda

Tümkomutanlık Önünde..
1923

ısnnda yirmi devletin demir zırhlılarını, zırhlı ordularını sularımızda topraklarımızda gördük, Türkiyenin mirasına gelen bu muhterisler Türklerin canevine gelmişlerdi. Bir taraftan güzel Seyhan kana boyanıyordu. Diğer taraftan güzel İzmir yakılıyor, İstanbul, Edirnenin üzerinden geçen bir ateş, bir alev Anadolunun her tarafını sarıyordu, Sultan denilen bir şerir saltanatları uğrun-da asırlardanberi kan döken milletini boğmak için Yunan ordularına yarış edecek kadar alçalıyor. Hain bir hükümet yabancıların hazinesine avuç açmış, bir Türk milletinin namusunu satıyordu.

Bu felâketli günde Sivastan kuvvelli bir ses işittik, bir bayrak yükseldi. Boğucu karanlıkların içinde bir nur parladı. Bu ses gittikçe kuvvettendi. Yükselen bir bayrağın altına toplananlar turnaklariyle zulüm ve vahşet ordularının üzerine koştular. İnönleri, Sakarya zaferleri kazanıldı.

Gazi Paşa, İstanbul kapılarında, Anafartalarda nasıl felâketin ayaklarını kırarak belâları, müsibet ordularını Akdenize döktü iseniz Sakaryada da cinayet ordusunun ümidini ortadan böldünüz.

Sakaryanın kıyılarında istiklâlinin tehlikeden kurtulması için kanını sarfeden milletin başında (21) gece ilk hatlarda döğüşünüz. Elinden silâhı alınmış bir ordunun kimlerle döğüşüğünübütün dünya bilir. Sivastan seslendiğiniz günden Sakarya gününe kadar bu bir devre idi. İstiklâl mücadelemizin en zalim günlerini bu zaman yaşadık.

İkinci dönüm noktası Dumlupınarın sarp, yalçın tepelelerinden aşarak sizin nasıl bir kahraman olduğunuza inanmayan, bir milletin ne olduğunu öğrenmeğe tenezzül etmeyen düşman ordularını ezip Akdenizin hedeflerini gösterdikten bir hafta sonra güzel İzmirden genç Türk ordularıyla Akdenizi seyretmenizdir.

Gazi Paşa! Bu bir zafer değil, Türk milletinin bir mucizesi idi. Bir orduya hedef gösteren bir kumandan o ordularla beraber hedefine vasil olmak şerefine nail olamamıştır. Asıl bu mucize Türkü dünyaya tanıttı. Anadolu kaynaştığı ve kükredığı zaman bunun ancak bir saman alevi olduğunu söyliyener bundan sonra size inandılar. Sakaryada kırılan düşman ümitlerinin bizi beklemekle, sabırla yenmek isteyenler kumanda ettiğiniz orduların hücumu karşısında onbeş kün sabredemediler. Bu seferden sonra genç Türkiye harici tehlikelerden korunmuştu. Fakat onu sarmış bir kısım tehlikeler daha vardı. Teşkil ettiği serseri çetelerle düşmanlara piştarlık eden bir sultan vardı. Bir saltanat vardı. Bu da bir düşman idi. Bu da bir milletin bünyesini asırlarca kemirmiş, asırlarca ferdî keyfîter, şahsî zevkîter uğrunda düşman ayaklarının altına bu milletin en ulyî ve en mukaddes haklarını saçmıştı. Anadolu viran olmuş ve Anadolu taş kovuklarında yatmış, Anadolu yalın ayak, sırtı açık gezmiş, baba evladını unutmuş, evlâd baba görmemiş ve duvakları açılmamış gelinler ortada kalmış bunları kimse görmemiş. Saray eğlenmiş Saltanat yamakları çalmış, çırpmış, kesmiş ezmiş. Bu düşmanı da yıkmak lâzımdı Bu da yıkıldı. Bu üçüncü dönüm noktası idi. Buradan halk saltanatına, halkın saadetine giden yollar açılıyor. Buradan cehlin iğrenç yüzüne, sefaletin kara yüzüne bakılıyor, Onunla mücadeleye girişiliyor. Zafer, bizim gibi asırlardanberi mağlubiyet acısı çekmiş kendinden ayrılan küçük milletçiklerden para almış büyük bir millet için çok lâzım birşeydi.

Zafer bize yol açtı fakat bunun hedefini yine ilk defa

Gazi Paşa, bize Siz gösterdiniz en büyük düşman saltanatı şahsa, en büyük düşman cehil, en büyük düşman esareti iktisadiye mücadele, zafer, inkilâp her üçünde millet ve bu milletin başında Sizensiz. Gazi Paşa: Biz gençler her dönüm mevsiminde her dönüm yerinde, dönüm meydanında Gazi Paşa, Sizinle beraber yürüdük. Sizin açtığınız bayrağın altında ilk defa mevzi alan bizler, Siz hangi hedefi gösterdiyseniz biz oraya koştuk. Inkilâbın iptidasında gençleri etrafınızda gördüğünüzü söylemeğe hâcet görmiyoruz. Sakaryanın kıyılarında en ziyade hesap verenlerin gençler olduğunu siz söylediniz. Cehle karşı, irticaa karşı gençlerin fedakârlık yapacağını, gençlerin irticai boğacağını, gençlerin icabında kılıncı kuşanıp silâh omuzluyacağını çok iyi bilirsiniz. Gazi Paşa, İzmirde aziz ananın mezarı üzerinde bu milletin istiklâl ve saadeti için icabederse canınızı feda edeceğinizi söyleyerek o mübarek toprağın üzerinde eğilip yemin etmişsiniz. Bu yeminin manâsını bu yeminin büyüklüğünü biz gençler çok iyi biliriz. Biz de O Aziz Ananın mezarı başında yemin eden Gazi Müncinin huzurunda yemin ediyoruz. Allah şahit olsun, vatan, hâkimiyeti milliyeye tehlikeye düştüğü gün, vatan fedakârlık istediği gün, irticain başı, cehlin başı kalktığı gün icabederse hayatımızı sizinle beraber feda edeceğiz. Bu ocak şimdiye kadar fazilete, fedakârlığa, namusa, terakkiye arkadaşlık yapmıştır. Faziletsizlerle, cahillerle, mürtecilerle, düşmanlarla döğüşmek onları yerlere sermek bizim borcumuzdur.

Gen çTürkiyenin istiklâlini ihtiraslarını âlet yapmak, onunla istihza etmek isteyenler ihtiras, cesaret, medeniyet süsü ile halkın hukukuna musallat için halkın hürriyetini vasita olarak kullananlar bu vatana hiyanet edenler düşmanlar ile çalışanlar idi. Düşmanımız hâkimiyeti milliyemize musallat olan kara kuvvetler biz gençlerin ölümleri üzerinden geçseler bile hayat bulamaz. Gençliğin akan kanı onları boğmağa kâfidir. Millet yaşasın, milletin kalbi siz yaşayınız..

Adana Halkevine

- Atatürkten Tahassüsler -

ISMAL HABİB

1923 Ziyaretinde : " Sultani .. binasından
çıkarken « Şimdiki kız lisesi »

Kurtuluştan sonra Atatürk'ün Adanayı ilk defa şeref-
lendirdiği günün, yani 15 martın, Halkevi tarafından tesid
edileceğini ve evin çıkardığı « Görüşler » mecmuasının o gün
baştan başa Ebedi Şefe ait hatıralara tahsis edileceğini bildiren
mektubunuza çok sevdim. Yalnız bu mektubunuzda mecmua
için benden de yazı istemeniz karşısında o sevince biraz dü-
şünce karıştı : Atatürk için her bildiğimi, her müşahede ve
hatıramı muhtelif vesilelerle yazmışım, artık ne yazabilirim ?

1923 Martındaki seyahata ait intibalarım avdetde seri
makaleler halinde « Hakimiyeti Milliye », de intişar etti. Bun-
lardan « Adanaya Giriş », « Adananın Sevinci », « Altun
Yurd », « Halk Gecesi » başlıklarını taşıyan dört yazı sırf
Adanaya aittir. Bu yazılardan bazı parçaları son Adana min-
takası Maarif Eminliği namına çıkardığımız « Maarif Mecmuası »
nın ilk nushalarına da aldım. Tesadüfe bakınız, 1928 de neşrine
başladığımız « Maarif Mecmuası »nın ilk nushası dahi 15
Martta çıkmıştı. Demek ki biz de o zaman o mutlu günde şe-
refli maneviyetinden kuvvet almak istemiştik.

Ebedi Şefin 1931 Şubatında Adanaya teşriflerini ve o
teşrifeye ait intibaları d « Memleket » mecmuasında « Sevtük Te-

kin » imzasile neşrettim. « Maarif Mecmuası » nın ismi yeni harf inkılâbından sonra « Memleket » e çevrilmişti. Mecmuanın bir martta çıkan 39 uncu sayısı baştan sona kadar tamamen o intibalara tahsis edildi. « Sevk Tekin » « İsmail Habib » in Türkçesi gibidir. İsmail Habib « Allahın sevgili kulu » manâsına gelirmiş, Sevk Tekin de « Tanrının Sevgilisi » manâsına geliyor. Şu halde o imzayı müstaar bir nam gibi değil ismimin manâsı gibi kullanıyordum demek !

Ebedi Şefin ölümünden sonraki hatıralarımı da « Cumhuriyet » gazetesinde 18 makale tutan seri yazılarla neşrettim. Mektubunuz tam o hatıraların sona erdiği zama rastladı. Şu halde artık Atatürke ait neyi ve hangi hatırayı yazayım ? Fakat biz boşalsak ta sonsuz bir umman gibi duran o ebedi varlık yazılmakla tükenir mi ? Boşalan da, boşalmıyan da, her zaman, her vesile ile o ebedi varlıktan bahsedilecek bin bir cephe bulabilir.

Kısaca bir iki tahassüstümü daha arzedeyim : Adanayı ilk defa 1923 Martının 15 inde, onun seyahatine iştirak etmek şerefi sayesinde gördüm. Bu yüzden Adana benim için yalnız unlu bir vatan beldesi değil aynı zamanda kutsilemiş bir mahariyet oldu.

« Adanayı ilk defa o gün gördüm » diyorum. Bunda düzeltecek bir nokta var. O gün ve O'nun orada bulunduğu iki üç gün ben Adanayı değil sadece Adanalıları gördüm. Civar havaliden de gelenlerle yüz binden fazla mahşerî bir kalabalık insana başka bir şey göstermiyordu ki...

Kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar, bütün. Adana halkı, evlerini kapayıp, mağazalarını kilitliyerek hep O nu görmek için sokaklara dökülmüş ve biz hep, her yerde mahşerî halkın şahlanmış, vecidli, coşkun ruhu arasında kalmıştık. Onun için o zaman Adanayı değil Adanalıların Okyanuslu ruhunu götdüm.

1927 baharında Antalya maarif emini iken teftiş için Alaiyeye gitmiştim. Vapur önce Mersine vğradığından biz de bir gün Mersinde kalacağız, bundan memnunum. Gazi ile dört yıl evvel yaptığımız o seyahatta Mersinde ancak dört saat kalabilmiş, ve bu dört saat da şimşek gibi dolaşmıştık. Mersinde şimdi o seyahatin buğulu hatıralarını tazeliyeceğim.

Mademki Mersini gördüm, Tarsusu da görevim dedim. O hatıraları orada da tazelemeli; hatıraların ilk ve asil kaynağı olan Adanaya kadar uzanmağa vakit darlığından dolayı imkân olmadığı için üzülüyorum. Mersin valisi Abdullah Sabri, Edirnededen tanıdığım, kendisini bir baba gibi sevdiğimiz candan bir dost olduğu için beni vilâyet otomobiliyle Tarsusa göndermek lutfunda bulundu; ve herhangi bir tevhürle vapuru kaçırmak ihtimali gibi bir endişeye mahal olmadığını da temin etti. Gerek suvariyle, gerek acente ile görüşmüş, ben gelmeden vapur kalkmıyacaktı.

Tarsustan Mersine dönerken bir de baktık ki vapur ufukta dumanını savurarak gidiyor. Meğer yanlışlıkla benim vapura gittiğim hakkında suvariye malûmat verilmiş. Eşyamın vapurda kalmasını bırak, ben bir hafta mıntakam haricinde kalmış olacağım. Belki benden çok üzülen vali beni otomobile Silifkeye gönderdi. Batak yollarda pan yapa yapa bütün gece yol aldık. Aksilik bu, sabah tam Silifkenin limanı olan Taşucuna girdiğimiz zaman vapur da limandan çıkıyordu.

Çarasız geri döndük. Keyfiyeti vekâlete bildirdim. Mademki bir hafta vakit var; kalkıp Adanaya gittim : Gazi ile seyahat günlerinde gczmeğe ve görmeğe vakit bulamadığım Adanayı uç dört gün gerek Ferid Celâlla, gerek muallim arkadaşlarla bol bol gezdik. Taliimde beni Adanaya doğru çeken bir cazibe var galiba : Tesadüfe bakınız, ondan uç dört ay sonra da Antalya'dan Adana Maarif Eminliğine nakledildim.

Taliimde beni Adanaya doğru çeken bir cazibe varsa Adanada da beni ebedî şefle teşerrüfe mazhar eden bir tali var. Adana seyahatinden sonra **Onunla** en uzun teşerrüf yine Adanada nasib oldu, Atatürk 1931 Şubatında Adanaya geldiği vakit Fahri Uğurlunun İstasyon caddesindeki yeni evinde misafir edilmişti. Ayakının tozuyla alt kattaki büyük odada bir saat kadar konuştu o gün orada olanlar bilirler, o konuşma esnasında hep muhatapı olmak şerefine nail olmuşum. Akşam hususî sofrasına da, Vali ve Belediye reisiyle beraber alakonulmak bahtıyarlığına erdiğim gibi, ertesi gün Türkocağında dahi en ziyade suallerine cevap vermek saadetine mazhar oldum.

O gün Fırkaya ve Belediyeye gidilirken halk arasında şahid olduğum iki levha hala bütün canlılığıyla hatırımdadır : Fırka ile Belediyenin arası yakın olduğu için Atatürk iki mu-

essese arasını yağan yürüdü. Kalabalık o kadar fazlaydı ki inzibat kuvvetleri Şefe bile güçlükle yol açıyordu. Uzun boylu, geniş omuzlu bir polis bir çocuğa « Ezileceksin » diye bağıyor. Çocuk cevap verdi : « Ezileyim, fakat göreceğim! » rikkate gelen polis kollarile çocuğu yukarı kaldırdı :

— « Gör, fakat ezilme! » çocukta ezilmek pahasına bile olsa onu görmek istiyakı... O bir çocuk değil bütün milletteki iştiyaka bir semboldü.

Belediyeye girerken de o müthiş kalabalık içinden, kıyafeti afili bir delikanlı, yanındaki arkadaşlarına « Hey bana bakınız, dedi, ben artık bildiginiz adam değilim, ben bambaşka bir adam oldum, çünkü kolum Gazinin koluna değdi! »

Tuhaf, meşrutiyetin ilk yıllarında, Lâhi sefaretinden tekkatü edilerek ayan, azası yapılmak için İstanbulla gelen rahmetli Abdülhak Hâmid şerefine Tepebaşında bir gündüz mütasameresi verilmişti. O zaman darülfünunda talebe idim. Çıkarken yanına yaklaşmış, kolumu koluna değdirdikten sonra yanımdaki arkadaşlarıma « Ben artık başka adam oldum. » demiştim! Aynı sözü şimdi Adananın bıçkın bir delikanlısından işitiyorum.

. Güya bir kaç satır yazacaktım. Fakat sonsuz ummanlı o Ebedî Şefin bahsi açılınca yazı biter mi? Büyük ruhu önünde bu vesile ile bir daha eğiliyorum.

ISMAIL HABİB

Atatürk İstirahatte — 1923

R A P O R

(Atatürke yazmakta olduğum «Rapor ve bir mektup» isimli şiir serisinden — K. K. B.)

Cinsiz, şeytansız ve yalansız konuşuyorum,
İnkılâbı anlamada biraz daha usta olduk.
Evvellâ bu memleket,

Evvellâ bu çoluk çocuk...

Başımızda en yakın ARKADAŞIN..
Hepimiz

Elele yolundayız !

Anadolu bildiğin gibi..

Köylüyü çağırdık bir araya,

Derdini açıkça soruyoruz.

Kafalarımız yepyeni hükümlerle dolu..

Tezgâhlarımızda yeni kumaşlar dokuyoruz.

Çocuklarımız bıraktığın ninnilerle boy atıyor..

Mühendislerimiz çiziyor,

Mimarlarımız kuruyor,

Sanatkâr yaratıyor...
Karayamyam istilâya divar
Dumlupınar
Gibi
Bağlandık davaya
Yürüyoruz !

Yüreklerimizi senin
Son altun
Hatıranla örüyoruz !

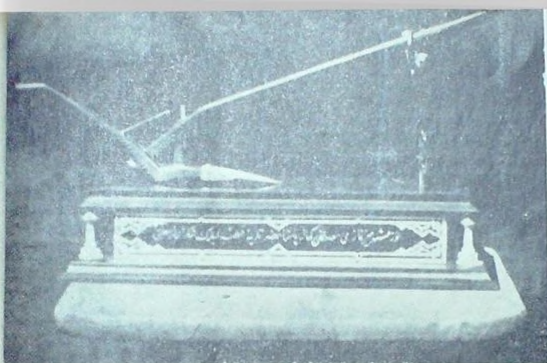
Sıvandık bu inşa da,
Birşey beklemeden yapmasını bileceğiz !
Ne derlerse desinler,
Bir alevde erimiş bakır yığınlar gibi,
Hedefe dalga dalga
Mutlak yükseleceğiz !

O kanı ödemek lâzım !
O kanı ödeyeceğiz !
Yamçılı bir dağ erkeğinden
Bir memura, bir ameleye kadar
Yüreklerimizde senin yarattığın Kurtuluş,
Kafalarımızda senin getirdiğin Bahar !
Bir alev ki içimizde..
Bir defa yakmış bizi
Yürümek lâzım !
Senin alevinde eriyerek yürümek !..
Stratosferdeki dünyadan
Kara sapanın ahbabı
Karatoprağa kadar

Alt ederek yürümek !..
Kavganın ilk örsünde seninle kılıç dövenler
Şimdi ihtiyarladı...

Onların kafasında
Yaşamının sırrı olarak dolaşılıyor
(MUSTAFA KEMAL) adı...

Biz, yeni yetişenler,
Senden aldıklarımızı
Daha ileri götürmek için yaşıyoruz !
Bizim için bir doğurucu
Bir yaratıcı ana oldu:
(1919).

1923 Ziyareti esnasında Adanalıların Atatürke hediye ettikleri altın saban

— Bu saban Coşkun Güven tarafından yapılmıştır —

Ben ki,
Dıvarları ikişer metrelik,
Tavanı tepemizde lahd tahtası,
Toprak sıvalı
Kerpiç damların çocuğuyum!

Ben ki,
Anadoluyu gözbebeklerimde,
Çarığını kemirmiş çobanları
Hafızamın eteklerinde
Taşıyan bir Şâirim!

Buna rağmen müsterihim!
Sen de
Müsterih ol yattığın yerde!

Yaşamak hızımız eksilmedi,
Yaşamak hızımız eksilmeyecek!
Gözlerimizde yaş —
Hayır!

Bağrımıza taş —
Basacağız!
Hedefe mutlak ulaşacağız!..

27. İkkânun. 1939 Ankara

KÂMÛRAN K. BOZKIR

O, Adanada Başladı Adanada Bifirdi...

Üç Hatıra:

NEVZAD GÜVEN

A dananın bulutlu, rüzgârlı, mağmum bir günü.. Taşköprüden üstü açık, toz içinde bir otomobil şehre giriyor. Otomobilde genç, sarışın bir Paşa var. Onun da üstü, başı toz içinde. Otomobil köprüyü geçerek yoluna devam ediyor.

**

1919 Yılındayız :

Bir sonbahar günü.. Rüzgârlı, fırtınalı,, kasavetli bir gün. İçerimize çöken bu kasavet sadece tabiatın eseri değil. Bilâkis dinmek üzere bulunan müthiş bir fırtınanın hazırlamakta olduğu sükûnet, Türk yurdunun üzerinde korkunç bir kâbus halinde toplanıyor. Dünya sahnesinde dört sene devam eden, tarihin en büyük faciası bitmiş, perde yavaş yavaş iniyor.

Osmanlı imparatorluğunun temellerinde çatırtılar işitilmektedir..

Yıldırım Orduları Kumandanı Mustafa Kemal Paşa, Halep — Katıma hattında, Suriyeden şimale doğru ilerliyen ve darmadağınık Osmanlı ordusunun üstünden bir loğ gibi geçerek Anadolu'nun kapısına dayanan düşman kuvvetlerinin önüne çıkmış ve Saltanat tarihinin son zaferini de yazmış bulunuyor.

Fakat işiştten geçmiştir. Merkezî Avrupa imparatorluklarının ardına takılan Osmanlı imparatorluğu da, tıpkı onlar gibi, aynı âkibetle karşılaşmış ve tarihî fonksiyonunu bitirmiştir.

Yıldırım Ordularının genç kumandanı Anadolu'nun kapısında yakalılarak son darbeyi vurduğu yerde, düşman kuvvetlerine tarihî bir ihtar yapmıştı:

"Düşman kuvvetleri bu hattın ilerisine geçemez...,

Muhakkak ki, düşman, Onun dehâ ve enerjisinin müdafaasını] garanti ettiği bu hattın ilerisine geçemiyecekti. Fakat artık seyri

BENDE BU VEKAYİN İLK HISSİ
TEŞEBBÜSÜ BU MEMLEKETTE BU
GÜZEL ADANADA DOĞMUŞTUR

ADANA 15 / MART / 1923

GAZİ MUSTAFA KEMAL

değiştirilemeyecek bir hale gelmiş olan hâdiseler birbirini takip ediyordu. Mütareke imzalanmıştı. Mustafa Kemal Paşa Adanaya gelmişti.

❦

Hafızamda ve kalbimde bütün tazeliğiyle hatırasını sakladığım o mağmum, kasvetli sonbahar gününde, üstü açık, tozlu otomobilin içinde Taşköprüyü geçen genç Paşa Mustafa Kemal'di. Ve karargâh ittihaz ettiği Murat Palas oteli [*] ne gidiyordu.

Mubalağa korkusu olmadan denilebilir ki, Atatürk'ün Adanadaki hayatı inkilâp tarihimizin mühim bir safhasını teşkil eder. Onun şuurunda [Memleketi kurtarmak], [Inkilâbı yapmak] fikrinin şu veya bu yerde doğduğunu iddia etmek doğru birşey değildir. Çünkü, tâ talebeliğindenberi hayatının bütün safhalarında Onun hareketlerine bu fikirlerin hâkim olduğunu görmekteyiz. Nitekim meşrutiyet hareketlerinde oynadığı mühim rol, memleketin tehlikeyle karşılaşmış her köşesinde onu düşmanın karşısında bulmuşuz, bu, hakikatı parlak bir surette izah eder.

1911 den itibaren memleketin maruz kaldığı bütün tehlikelerin içinde Onu görürüz. Fakat Onun kafasında, gençliğinden beri bütün hayatına hâkim olan kurtuluş ve inkilâb fikrinin kat'î bir karar halini alması şerefi Adanaya aittir, diyebiliriz.

Yıldırım Orduları Kumandanı Mustafa Kemal [Katıma za-

ferini mütaakip Adanaya geldikten sonra bu kararını vermişti.

Bir gün Adananın ileri gelenlerini topladı ve bu kararını onlara söyledi. [**] Fakat memleketin maruz kaldığı müthiş bozgun karşısında ve dört yıl devam eden ıstırap ve dehşet hayatının hatıraları hafızalarda henüz bütün korkunçluğuyla yaşamakta olduğu için olsa gerektir ki, Mustafa Kemal Paşanın bu kararı orada hazır bulunanlar da bir endişe uyandırmıştı. Yurdseverliklerinden şüpheye düşmemize bir sebep olmıyan bu insanların oğünkü ruh haletlerini kolayca tahlil etmek bizim için mümkün olduğundan, Yıldırım Orduları Kumandanının teklifi karşısında böyle bir endişeye düşmelerini toleransla mütalea ve insanî bir duygu, psikolojik bir hâdise olarak kabul etmemiz lâzımdır.

Memleket, dört sene meş'um bir harbin bütün ıstıraplarını çekmiş, açlığı, safaleti tatmış, her aile hiç olmazsa bir çocuğunu kaybetmişti. Adana yalnız harp gerisine mahsus sefaletlerle kalmamış, bizzat tecavüze de uğramıştı. Müteaddid hava bombardımanları Adananın harpten yalınlığına kanlı birer sebep teşkil etmişti.

Adana henüz düşman istilası denilen korkunç, zelim hayati tatmamış, esaretin harpten de, açıktan da beter olduğunu anlamamıştı.

Mustafa Kemal Paşa da vaziyetin henüz (Büyük Fikri) ni gerçekleştirecek şartları haiz olmadığını anlamış olacak ki, o gün için bu kararını biraz daha tehir etmişti:

“ Bende bu vakayin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette bu güzel Adanada vücut bulmuştur. Bilirsiniz ki, Suriye felâketini müteakip ben, bir Almanın tahtı emrinde bulunan Yıldırım Ordularının kumandasını almak üzere buraya gelmiştim. O zaman bütün memleketin, bütün milletin nasıl bir atıye sürüklenmekte olduğunu tamamen görmüş ve buna mümanaat edebilmek için derhal teşebbüste bulunmuştum. Fakat o zaman için mümkün olamadı. „

**

1923 Yılındayız :

Gazi geliyor..
Adana sevinç, saadet içinde.. Sanki koca şehrin kalbi sevinç ve heyecandan çatlamış ve içindekiler sokaklara dökülmüştü.

— Gazi geliyor..

Bu defa gelen, yalnız Yıldırım Orduları Kumandanı Mustafa Kemal değil, [Bütün bir cihanı h. sumate] karşı şahlanarak Tarihin seyrini değiştirmiş, durmaz sanılan hâdiseleri durdurmuş, Yirminci asrın başında yaptığı mucize ile fevkalbeşer hâdiselerin vukuunu iddia eden mukaddes kitapları tekit etmiş Mustafa Kemal geliyordu...

Adana da bambaşka bir Adana idi. İki sene kırbaç ve süngü altında bir cehennem hayatı geçirmişti. Kanlı, korkunç bir dersten sonra istikâlin değerini bütün ulviyetiyle, bütün derinliğiyle anlamıştı. Bunun içindir ki, Yıldırım Orduları Kumandanı Mustafa Kemal'in Erzurumdan gelen sesi, Toraslarda en kuvvetli, en şahametli aksini yapmıştı. Adana iki yıl döğüşmüş, sevine sevine aç kalmış, silâh bulamadığı yerde tırnaklarile sökdüğü kayaları düşman kıtalarının beynine yuvarlamıştı. Bu suretle Mustafa Kemal'in ilk siyasî zaferini de Adana hazırlamıştı. Çukurovanın derhal tahliyesini kararlaştıran mukavelenin altına imzasını koyan Franklen Büyon, Mustafa Kemal'in yumruğu önünde baş eğmeğe mecbur kalan ilk devletin delegesi olmuştu.

Bu defa Mustafa Kemal da böyle bir Adanaya geliyordu.

Bugünkü Asfalt cadde olan istasyon yolunda bir mahşer manzarası vardı. Gazinin treni, dalgalana dalgalana bütün Çukurovanın üzerini kaplıyacakmış gibi çınlayan bir alkış ve ses çağlayanı içinde kalan istasyona girdi. Hasret dolu gözler bir türlü doyamıyordu. Bir itişme, kakışma istasyonu dolduran insan kütllesini mütemediyen dalgalandırıyordu.

Gazi trenden indi, ve istasyondan çıktı. Kapıda hazırlanmış otomobiller vardı. Fakat O binmedi. Ve halk kalabalığının arasına karıştı. Yürüdü. Şehre doğru yürüyordu. Ve bütün şehir de Onun arkasından yürüyordu. Şimdiki Atatürk parkının bulunduğu yere gelmişti. Kalabalığın arasından birdenbire siyahlara bürünmüş iki genç kız çıktı ve Ona doğru ilerledi. Bunlar esir ve matemli Antakyanın çocukları idi:

— Bizi de kurtar, bizi de kurtar! Diye Ona yalvarıyorlardı.

Gazi Mustafa Kemal'in nemli gözleri bir müddet bir noktaya dikildi. Ve sonra konuşmağa başladı. Sesinde, sanki mânevî bir varlığa karşı öfkelenmiş gibi sert bir ton vardı:

— Kırk asırlık Türk yurdu esir olamaz. Dedi.

Belli idi ki, O (Tarih) le konuşuyordu. Ve bu büyük hâkimin huzurunda yeni bir karar vermişti:

Yıldırım Orduları Kumandanı Mustafa Kemal Osmanlı imparatorluğunun son zaferini kazandığı yerde anavatan için bir sınır çizmiş ve :

“Artık düşman bu hattan ileri geçemez.., Demişti.

İşte, yeni Türkiye Ordularının Muzaffer Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal bu hududu gerçekleştirmenin ilk kararını yine Adanada veriyordu.

1938 Yılındayız :

Bir kaç gün evvel Havas ajansı Beruttan aldığı bir haberi bütün dünyaya neşretmişti. Bu haberde Atatürk'ün ölüm halinde yattığı söyleniyordu.

Filhakika Atatürk hasta idi. Fakat henüz hastalığı tehlikeli bir şekil almamıştı. Beruttaki Fransız fevkalâde komiserliği bürosundan çıktığına şüphe olmayan bu telgrafla, hususî bir maksat gözetilmişti. Hatay meselesi konuşuluyordu. Fransızlar mütemadiyen işi savsaklamakla meşguldu. Suriye vatanileri Hatayı Türklere terketmek niyetinde olduğunu sandıkları Fransızlara karşı ateş püskürüyor, Suriye efkârı umumiyesinde husula gelen galeyan tehlikeli bir şekil alıyordu. Böyle bir zamanda Atatürk'ün ağır hastalığı haberi Suriyede bir ümit uyandırabilirdi. Radyolar vasıtasıyla girecek bu haber Türkiye efkârı umumiyesinde de bir karışıklık doğurabilirdi.

Tam bu sıralarda bir gece yarısı haber aldık:

— Atatürk geliyor!

Bu haber Adanada büyük bir sevinç uyandırdı. Fakat bu sevinçte biraz da endişe karıştı. Sevinmiştik. Çünkü, Onu bir kere daha görecektik. İçimize endişe girmişti. Çünkü, rahatsızlığımızı biliyorduk. Bu seyahat Onun sıhhati üzerinde kötü bir tesir yapmıyacak mıydı?

Sabahı zor bulduk. İstasyon yine hıncahınç dolmuştu. Üstelik bu defa büyük bir askerî faaliyette göze çarpıyordu. Asfalt cadde piyade kıt'aları, motorlu kıtalar, ve bataryalarla dolmuştu. Muazzam bir halk kalabalığı istasyon meydanını ve asfalt caddeyi kaplamıştı. Atatürk istasyondan indikten sonra otomobiline binerek doğru Atatürk parkının önüne geldi.

Yapılacak işi anlamıştık. Başkumandan kıtalarını teftiş edecekti. Biraz sinirli görünüyordu. Sağ elini gri ve kruvaze ceketinin göksüne soktu ve emir verdi:

— Başlayın!

Önde bando olduğu halde piyade kıtaları hareket etti. Kıtanın önünde bulunan kumandan tam kendi hizasına geldiği zaman Atatürk'ün çehresinde ani bir değişiklik oldu. O, şimdi bambaşka bir insan olmuştu. Mavi gözlerinde şimşekler çakıyor gibi idi. Boynundaki damarlar şişip, şişip iniyor, derin derin nefes alıyordu. Penbeleşen çehresindeki memnuniyet çok açık görünüyordu. Önünden Tarablusugarbin, Balkanların, Anafartalarının, Kafkasın, Suriyenin, Katmanın, Sakaryanın, İnönünün, Torosların, nihayet Dumlupınarın Mehmetciği geçiyordu. O, bu Mehmetcikle neler yapmamıştı. Ve şimdi daha neler yapmağa muktedir olduğunu görüyordu. Her bölük yaklaştıkça O, Mehmetciğini daha uzaktan görerek takibetmek istiyor gibi sık sık eğiliyor ve bakıyordu.

Geçit resmi bir saata yakın sürdü. Son neferin arkasından da uzun uzun baktıktan sonra, yanında bulunan Tümgeneral İsmail Hakkı Akoguzun elini sıktı, memnuniyetini beyan etti. Bundan sonra mebus Bay Salih Bozok'a dönerek :

— Salih! Dedi, Adanayı bir kere daha gündüz gözülle görelim:

Nasıl bilirdik ki, Onun bu sözlerinde yakın bir istikbalde başımıza gelecek en büyük matem, en büyük acının tefe'ülü saklı idi.

Buradan Ulus parkına gidildi. Anadolu ajansına yazılacak telgraf için Riyaseticumhur kalemi mahsus müdürüyle görüşüp fikrini almak istedim.

— Nasıl gördünüzse, ne gördünüzse! dedi.

Filhakika, o gün benimle beraber bütün dünya da görmüş ve hissetmişti ki, [Nâmağlup kumandan] Türk hakkının müdafaası için her an, hasta olduğu zaman bile ordusunun başına geçmeğe, Türk ordusu da her an onun emrine hazırdır.

Bundan kısa bir müddet sonra Hatay davası hallolundu.

**

Bu seyahat Atatürk'ün son seyahatı ve memleket için

ordusunun başına son geçişi oldu.

Zaman ölçüsüyle birbirinden bir hayli uzak olan, naklettiğim şu üç hatıra mahiyet ve manâ itibarile ve hâdiselerin zincirile birbirine sımsıkı bağlanmış ve birbirine çok yakındır. Bu üç hatıra bize Atatürk'ün Adanadaki hayatının kurtuluş tarihindeki ehemmiyetli yerini göstermesi itibariyle çok kıymetlidir. Bu üç hatıradan anlıyoruz ki, Atatürk'ün kafasında rüşeym halinde bulunan kurtuluş mücadelesi fikrine Adana beşik olmuş, Katmada çizdiği millî hududun tahakkuku için verdiği karar Onun ağzında ilk defa Adanada formülleşmiş, ve bu hududu gerçekleştiren son teşebbüs ve hareketine de Adana sahne olmuştur.

Hiç şüphe yok ki, Bu hâdiseler Türk tarihinin de ehemmiyetli ve parlak birer sayfasını teşkil edecektir.

Binaenaleyh Atatürk'ün Adanadaki hayatını büyük bir dikkat ve itina ile tetkik ederek Ona ait dökümanları toplamak ve güzel bir eser meydana getirmek Adana çocukları için şerefli bir tarih borcudur. Vakit geçirmeden bu işe başlamamız lâzımdır.

[*] Şimdiki Cumhuriyet oteli. Mustafa Kemal Paşa bir müddet sonra buradan çıkmış ve Eski İstasyonda şimdi Orta mektep olan binanın yanındaki kırmızı eve yerleşmişti.

[**] O gün Mustafa Kemal Paşanın topladığı bu insanların kimler olduğunu bugün kati olarak bilmiyoruz. Atatürk'ün kendisi de bundan hiç bahsetmemiştir. Yalnız bu toplantının olduğu muhakkaktır. Toplantıda bulunanlardan hala hayatta olanlar varsa, bu tarihi hadisenin kaybolmaması için bu hususta malûmat vermeleri kendileri için bir memleket ve tarih borcudur.

Benzersiz "Atafürk,,e

Ey, ırkımın ölüm günü gökten inen deha !
İnmez eşin ve inmiyecek, arza bir daha !
Tarihe örnek oldu bugün açtığın devir ;
Her atlayış, bu yepyeni devrin içindedir.
Herkim anarsa namını hürmetle bir defa,
Birden girer hayaline müthiş bir irtifa !
Kalbeyliyen "hakikat,, e, sendin "hayal,,i hep!
"İmkân,, yapan, evet gene sendin "muhal,,i hep!
Parladı sönmeyen, bir ışıkla derin derin,
Bir çift sema kadar o senin mavi gözlerin !
Tarih, başında anne gibi ağlıyor senin;
Zira senin gibi çocuğu yok, o annenin !
Türk oldu sanki, ağladı her kavmi, âlemin;
Beş kıt'anın semasını sarmıştı matemini !
Ölmek yaraşmıyor sana ey lâyemut Adam !
Sen ölmedin ve olmiyeceksin, Büyük Atam!

Celâl Sahir Muter

Atatürkün Adanayı

Muhtelif Ziyaretleri

VEHBI EVİNÇ

İlk Geliş :

15 Mart 1923 pazar günü sabahı Adana Büyük Kurtarıncısına kavuşmanın eşsiz bayramını yaşıyor.

Baş Kumandan ve Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal; refikaları Latife Hanım ve maiyetlerinde Fahreddin Paşa, Salih Bozok, Kılıç Ali, Receb Zühtü ve diğer zevat olduğu halde trenden iniyorlar.

Mahşeri bir kalabalık istasyondan şehre kadar olan yolun iki tarafını kaplamıştır. Büyük Misafir her adım attıkça bir kurban kesiliyor; halk sevinçten coşuyor. alkışlar, yaşa varol sesleri Çukurovayı çınlatmakta.

Adanalıların bugünkü sevinciyle mukayese edilecek hiç

Yattığı Suphi Paşa Evi

(Şimdiki Tecim Okulu)

5 Kânunusani 925 Atatürkün Adana Hemşeriliğini kabul mazbatasının Belediye Reisi tarafından imza edilme resmi

bir mes'ud hâdise tasavvur edilemez. Buna benzer mes'ud bir gün dünyada daha yaşanılmamıştır denebilir.

Yolun yarısına gelindiği zaman matem sembollerine bürünmüş, Antakya ve Iskenderun yazılı iki levha taşıyan dört Hataylı kız Yüce Başbuğun karşısına çıkıyor.

Bu levhalar Büyük Kurtarıcıya kendilerinin de kurtarılmasını söylemektedir. Bunların önüne on sekiz yaşlarında diğer bir Hataylı kız gelerek Aziz Misafiri selâmlıyor ve beş dakika kadar süren bir nutkiyle anayurddan ayrılan o Türk diyarının tahassürünü dillendiriyor. Herkesi ağlatan bu nutuk Büyük Gazinin:

— "Kırk asırlık Türk yurdu Ecnebî elinde kalmaz.,

Diye gürleyen ilâhî cevabıyla yüreklere sıcak bir ferahlık saçmıştır. Her an artan coşkunun tezahürat arasında doğruca belediye inen Gazi Mustafa Kemal aynı günde vilâyete, muda-faayı hukuka ve diğer bazı yerlere de şeref verdikten sonra

Atatürk Sultani mektebine (şimdiki Kız lisesine) girerken — 923

akşam Suphi Paşanın evinde (Ticaret mektebi) misafir ediliyor. Refikasını ayrı olarak Avni Paşanın evinde misafir etmek isteyen bir gurup hanımın arzusuna karşı :

— “ Benim bulunmayacağım yerde karım da bulunmaz ,, diyen Türkün Büyük inkilâpçısı bu sözüyle harem ve selamlık an'anesinin yıkılmasına kat'i darbeyi indirmiş oluyor.

Adanada iki gün kalan Büyük Misafir; mektepleri, müesseseleri, fabrikaları gezmiş, Sultanide (Şimdiki kız lisesinde) izcilerin yemin merasiminde hazır bulunmuş, Kadri Beyin çiftliğine gitmiş, ziyafetlerde, çaylarda bulunmuştur.

İkinci gün akşamı Türk ocağında verilen çiğçilerin ziyafetinde, esnaf cemiyetinin çayında mühim nutuklarını söylemiştir. Kendisine Adanalıların hediyesi olarak Coşkun ve Kadir tarafından yapılan altın sapan armağan edilmiştir. Atatürk bütün ziyafetlere yalnız teşrif etmişler ve refikası Adar Hanımın kabul buyurmuşlardır.

Milletin, göz bebeği olan aziz misafir üç gün Mersine hareket eylemiştir.

İkinci Geliş :

16 Kânunsani 1925 Adananın en mes'ut günlerinden biri

dir. Akşam saat beşte gelen bayraklarla, yeşilliklerle süslü tren Adanaldarı ilk Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'a kavuşturuyor. Altın diyanında altın gönüller coşkun bayram sevinçleri içindedir.

Millî Kahraman ve Yüce Başbuğ kendisini karşıyanları neşeli ve güler yüzlü bir vaziyette selâmlıyarak refakatlarında Lâtife Mustafa Kemal Hanım, Ordu Müfettişi Fahrettin Paşa, Cümhuriyet Halk Fırkası Adana Mutemedi Fazıl Berkî Bey ve diğer zevat olduğu halde trenden iniyorlar; istasyonda hazırlanan dairede bir müddet istirahat buyurduktan sonra yollara bir sel gibi akan halkın coşkun tezahüratı arasında kütüphanesi askeride fırka tarafından verilen çay ziyafetine şeref veriyorlar ve çaydan sonra ikametlerine ayrılan Suphi Paşanın konaklarını teşrif ediyorlar. Gece muazzam fener alayları ve şenlikler içinde Adana emsalsiz bir bayram günü yaşıyor.

İkinci gün ayaklarından hafifce rahatsız bulunan Büyük Misafir öğleye kadar ikametkâhlarında istirahat buyurmuşlar

Atatürk Sultanide izelerinin yemin merasiminde bulunurken

Atatürk 931 ziyaretinde
Hükümet konağında
çıktıktan sonra

öğleden sonra Kumluk meydanında yapılan makine ve traktör tecrübelerini görmüşler ve cirit oyununu seyretmişlerdir. Akşam da Türk ocağının şereflerine hazırladıkları müsamere de hazır bulunmuşlardır. Üçüncü gün memleket hastanesini ve bazı müesseseleri ziyaret etmişler ve Ocak sinemasında film ve beşkânunسانی Adana kurtuluş tablosunu seyretmişlerdir.

Dördüncü gün bazı mektepleri ziyaret ederek dersleri dinledikten sonra Fırka merkezinde de Fırka mensuplarını kabul eden Cumhurreisi iktisadî vaziyetimiz ve dilimiz üzerinde çok kıymetli musahabelerde bulunarak halkı tenvir etmişlerdir.

Kıymetli Misafir dört gün Adanaya şeref vermişler ve 20 Kânun sani günü Mersine hareket buyurmuşlardır.

Üçüncü Geliş ;

16 Şubat 1931 saat 14,5 de Cumhurreisi Gazi Mustafa Kemal Adanamıza teşrif etmişlerdir. Büyük Şef, kendisini candan özliyen halkın sevgi alkışları arasında gardan çıktıktan sonra

herkese ayrı ayrı iltifatta bulunarak Fahri Beyin kendileri için hazırlanan evinde istirahat buyurmuşlardır. Saat 4 de Adana muntakası Halk Fırkası teşkilât heyetini kabul ederek görüşmüşler, akşam üzeri otomobille çarşıları ve caddeleri dolaşip, Şakirpaşaya kadar kısa bir tenezzühten sonra şehre avdet etmişler, Geceyi Fahri Beyin evinde geçirmişlerdir.

İkinci gün Hükümet dairesini, Halk Fırkasını, Belediyeyi ve askerî Fırkayı ziyaret etmişlerdir. Saat 3 buçukta Türk ocağını şereflendirerek Adana gençliği ve muallimlerle temas etmişler ve bir saat kadar devam eden kıymetli bir hitabede bulunarak başlıca dört mühim esas üzerinde hazirunu tenvir buyurmuşlardır. İktisadî buhran, vergiler, lisan meselesi üzerinde durmuşlar ve bütün münevverlerin inkilâp yapan ve yaşatan Cumhuriyet halk Fırkasını benimsemeleri ve Onun akideleri etrafında sarsılmaz bir kül teşkil etmeleri lüzumunu bu konuşmalarında ihtar buyurmuşlardır. Bilhassa lisan meselesi üzerinde ısrarla durarak:

“Adananın yetmiş bin küsur nüfusu olduğu halde maatteessüf büyük bir vatandaş kemiyeti tarafından güzel Türkçemiz konuşulmuyor. İster ihmal isterse lâkaydi yüzünden olsun bu hal memleketin selâmeti noktai nazarından aslâ tecviz edilemeyecek bir harekettir. Bu vatandaşların behemehal Türkçe konuşmalarının temini lâzımdır. Bu vazifeyi Türk ocağı, resmî ve gayri resmî diğer alâkadar teşkilât yapmalıdır. „ buyurmuşlardır.

Büyük misafir 19 Şubatta derin sevgi ve coşkun tezahurat arasında uğurlanmışlardır.

Dördüncü geliş :

19 Teşrinisani 1937 sabaha karşı saat 2,45 te-Büyük Şef

Atatürk 931 ziyaretinde trenden inerken

Atatürk Adanamızı şereflendirmiştir. Geceyi vagonlarında geçirmişlerdir. Adanalılar Şefini görmek için seferber haldedir. Saat 11,40 ta Ulu Şef vagonlarından inerek refakatlarında Başvekil Celâl Bayar, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Nafia Vekili Ali Çetinkaya olduğu halde İstasyonun cenubundaki meydanlığa gelmişler ve burada askere, izcilere, halka iltifatlarda bulunduktan sonra otomobillerine binmişler, Atatürk parkını ziyaret etmişlerdir. Parktan çıkarken şehrimiz Kız lisesi talebesindinden iki Hataylı kızın sevinç gözyaşlarıyla takdim ettikleri buketi almışlar ve Hataylı küçük Meliha Yurdmanın şu temiz heyecanlarına muhatap olmuşlardır :

"Yaratıcı, kurtarıcı Ulu Önder !

Bugün hürmetle ellerinizi öpen yarının kahraman Türk erlerinin anneleri olacak Türk Hatay kızlarıdır. Türk âlemine yarattığınız Türk Hatay istiklâli, millî tarihimizin ebedî ölmez eserlerinizin yanında, daima ufak bir misal teşkil edecektir.

Bugün Hataylılar, Yüce Atalarına sonsuz bağlıklarını, minnetarlıklarını, şükranlarını sunar, ellerinizden öperler..

Ne mutlu bir tesadüftür ki, Hataylı iki kızın Büyük Şefi karşıladıkları bu yer, Atatürk Adanayı ilk teşriflerinde siyah örtülere bürünmüş yaşlı iki Hataylı kızın Ona "Bizi de kurtar.. dedikleri aynı yerdir. Ve Atatürkün o zaman söylediği : "Kırk asırlık Türk yurdu esir kalmaz.. sözünü artık tahakkuk etmiştir.

Ulu Önder müteakiben parkın karşısındaki Kız Enstitüsünü ziyaret etmişler ve iş atelyelerini gezdikten sonra tarih dersinde bulunan bir sınıfta Karulukların ve Türkşelerin tarihini anlatan bir talebeyi dinlemişlerdir. Yüce Önder bundan sonra cenubi Anadolu'da Tarsus civarında asırlarca evvel yaşamış olan bu kavmin Terkeş isminden bozularak "Tertes.. kelimesinin meydana geldiğini ve güneş - dil teorisi vadisinde bu hususta araştırmalar yapılmak lâzımgeldiğini işaret buyurmuşlardır.

Yarım saat kadar Enstitüyü şereflendiren Atamız bundan sonra talebelerin ve halkın alkışları arasında otomobillerine binmişler ve şehrin içinde bir tur yaparak Adanalıları selâmladıktan sonra İstasyona avdet buyurmuşlar, saat 1.35 de halkın sevinç göz yaşları arasında Mersine uğurlanmıştır.

Beşinci Geliş :

24 Mayıs 1938 Salı günü saat 16 ya 10 kala hususî tren-

leriyle Mersinden sonAanayırd da şereflendiren Büyük Atatürk- binlerce gencin coşkun alkışları arasında trenlerinden iniyorlar. Haikin ve askerî kıtaların sıralandığı istasyon caddesini oto ile ağır ağır geçtikten sonra Atatürk parkının önünde durarak Hataya gidecek Türk askerini teftiş ediyorlar.

Piyade ve topçu kıtaları Büyük Şefin önünde geçit res mine başlamıştır. Her bölüğün, her bataryanın geçişi Büyük Şefin çehresinde memnuniyet ve gurur intibaları belirtmektedir. Yüce Atasının önünden geçen Mehmetciğin tonlaşmış yüzünden yurdun emniyet ve şerefi için neler yapmağa kadir olduğu açık bir ifade ile okunmaktadır.

Geçit resmi bittikten sonra Atatürk Tüm komutanı İsmail Hakkı Akuğuzun elini sıkarak kıtalarda gördüğü intizam ve hayatiyetten dolayı memnuniyetlerini izhar etmişlerdir.

Bundan sonra Ulus parkını şereflendiren Büyük Şef burada bir saattan fazla müddet kalmışlar, vali ve belediye reis muavininden şehrin imarına ait mufassal mulûmat almışlardır. Ulus parkından halkın coşku sevgi alkışlarıyla ayrılan Büyük Şef caddelere dökülen binlerce Çukurovalının her an artan sonsuz bağlılık tezahüratı arasında istasyona dönmüşler ve aynı gün Ankaraya hareket eylemişlerdir.

Büyük Şefimiz, bu gelişlerinden başka, muhtelif tarihler de Şarka geçerken de Adana istasyonunda tevekkuf etmişler ve halkımızın sevic heyecanları, tâzim duyguları arasında teşyi edilmişlerdir.

Adana tarihine, Adanalılara eşsiz bayram sevinçleri yaşatan bugünlerin mukaddes hatıralarını Çukurava gençliği Atasına olan sönmez bağlılığı ile ebediyyen anacaktır.

VEHBI EVİNÇ

Bu gelişleri tespit ederken bazı şahıslardan ve Türksözü koleksiyonlarından istifade edilmiştir.

İki Kahramanın Bir Cümlesi

Türk Milleti iki büyük kahraman tanır. Bunlardan birisi inkılâbı yapan, ikincisi onun tekâmülünü, yürütuş istikâmetini ve kateddiği merhaleleri yazan adam.

Bu iki adam, yirminci asrın büyük bir hadisesi olan modern Türkiye'nin yaratılmasında, iç ve dış engelleri yendikten sonra, tekrar izlerini gelecek nesillere göstermek için, büyük bir dikkat ve titizlikle onun tarihini yazdılar.

Bunlardan birisi Gazi Mustafa Kemal, ikincisi Kemal Atatürktür. O halde Atatürk inkılâbımızın iki defa kahramanıdır. Yaşamak, ve yazmak suretile.

Cihan tarihini enterasan olmamak zilletinden kurtaran Mustafa Kemal'in menkıbesi, bütün Türk ülkesinde — Heykelin, yazının ve resmin ifadesinden çok daha derin ve engin şifahî bir destan halinde, istikbalin koynuna akıyor... Her şeyi olduğundan daha büyük ve haile engiz gösteren zaman ve mekân tanımayan insan muhayyalesi yalnız onun realitesini kuşatmaktan, onu, o, olarak anlamaktan aciz kalacaktır.

Ondaki gönül, yirmi milyonun ezeli sevgisini içine alacak kadar büyük ve asildi.

Bir gün Adana'ya uğrayacak olanlar, geniş bir parkın ortasında batan güneşin son kıvılcıkları içinde, şu satırların, sıcak bir alev gibi mermerde yandığını ve kalplerinin ılık bir hararetle ısındığını görecekler.

« Efendiler bende bu vekâyînin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette bu güzel Adana'da doğmuştur. »

Bu satırlar son Osmanlı tarihinin illetli göksüne bir operatör pıçağı gibi saplanıyor. Aynı satırlar şubat ayı içinde, yeşil yapraklar arasında güneş rengi meyvalar sallanan, genç erkeklerin sevgililerine hediye edebilecekleri kadar taze ve kan rengine güller açan, Çukurova'yı yeni Türk tarihinin eşğine kazmaktadır.

Ey, Seyhanın kolunda bir yavuklu gibi sallanan Adana, sen o büyük kahramana, yaş dolu gözlerinle, ılık ve hazine durumunla ilham vermiştin. O da sana, bütün başları eğdirecek bir saygı ve gönülleri coşturan bir sevgi ile Türk'lüğü bağlıyor.

Maraş : 10/2/1939

BEHÇET ÇÖRÜŞLÜ

ULUS PARKINDA — 1988

Foto : C Güven

ATATÜRK GÜNÜ

Bit müjde doluştu Çukurovayı:
" Atatürk geliyor Adanamıza.. .
Bit neşe, heyecan sardı havayı
" Atatürk geliyor Adanamıza.. .
Gece şen yıldızlar daldı seyrine.
Ay Seyhan üstünden yoluna baktı.
Çocuk, genç, ihtiyar, erkek ve nine,
Sel gibi geçlişi yollara aktı.
O mavi gözleri, şen çehtesini :
Böyle bir mazî günü gördü Adana.
Anadan doğma köt duydu sesini,
Dedi: " ölsem yanmam atlık bu cana.. .

Cengiz Turhan

A T A M

Benliği Türktür,	Bakışında karanlıklar ak
Öfkesi, şenliği Türk...	Kayalar toprak;
Benliğimizden doğan,	Savaş elinde oyuncak
Gene her an	Barış tāk
Benliğimizde yaşayan;	İstiklāl bayrak
Bu kahraman	Olan;
Yaman	Gönüllere dolan
Kutlu	Bu yama:
Asil ruhlu adam,	Kahraman
	Kutlu
	Asil ruhlu adam,
Babam	Babam
Atatürk'tür...	Atatürk'tür...

KEMAL GÜNER

Atatürk'ün Ölümü Karşısında Dünya

Atatürk, İstiklâl hissini taşıyan bütün milletler için ölmez bir semboldür. (Almanya - dan)

Türkler Onun harikulâde eserini takip ederek itibarlarını daha fazla artıracaktırlar. (İsveç - den)

O milleti için bir mabud hükmünde idi.

(Arnavutluk - dan)

Atatürk bir medeniyet menbaı idi.

(İsviçre - den)

Bu Müstesna ve Büyük Adamın ölümünden sonra, dünya artık eskisi kadar enteresan değildir. (Bulgaristan - dan)

Atatürkün ölümü ile, yakın Şarkın tekâmülüne birinci derecede âmil olan son derecede kuvvetli bir şahsiyet zayı olmuştur.

(İtalya - dan)

Atatürk arkasında istikbalinden emin bir devlet bırakmıştır.

(Çekoslovakya - dan)

Atatürk öldü beşeriyet fakir düştü.

(Macaristan - dan)

Atatürk bütün Asya kıtasının Atasıdır.

(Çin - den)

Milletimiz en büyük Türk'ün karşısında kederli bir saygı ile eğilmektedir.

(Romanya - dan)

Atatürksüz Türkiye, büyük bir devlet olamazdı.

(Finlandiya - dan)

Atatürkün ölümü Şark milletleri için en büyük kayıptır.

(Suriye - den)

Öksüzdük O bize baba oldu.

(Hırvatistan - dan)

Tarih silinmez harflerle bu en Büyük adamın ismini hâk edecektir.

(Yugoslavya - dan)

Atatürk beşeriyetin en büyük evlâdıdır.

(İran - dan)

Atatürkün adı kadar muasır hiç bir isim büyük bir saygı telkin edememiştir.

(İngiltere - den)

Atatürkün Türkiyede yaptığını hiç bir kimse hiç bir tarafta yapmadı.

(Yunanistan - dan)

Halkevleri Dergilerini Okuyunuz, Tavsiye Ediniz..

<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>	<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>
Adana	Görüşler	İzmir	Fikirler
Afyon	Taşpınar	Kayseri	Erciyaş
Amasya	Yeşilirmak	Kars	Doğuş
Antalya	Türk Akdeniz	Konya	Konya
Bafra	Altınyaprak	Manisa	Gediz
Balıkesir	Kaynak	Mersin	İçel
Bursa	Uludağ	Merzifon	Taşan
Burdur	Ülker	Milâs	Yeni Milâs
Artvin	Çoruh	Muğla	Muğla
Denizli	İnanç	Niğde	Akpınar
Diyarbakır	Karacadağ	Niksar	Ülker
Elazığ	Altan	Trabzon	İnan
Eminönu	Yeni Türk	Samsun	19 Mayıs
Eminönu	Halk bilgisi haberleri	Sinop	Dıranaz
Eskişehir	Halkevi	Sivas	Orta Yayla
Gireson	Aksu	Yozgat	Bozok
Isparta	Ün	Zonguldak	Kara Elmas

Mes'ul Müdürü : ARIF NİHAD ASYA
Yazı İşleri Çevirgeni : VEHBI EVİNÇ
Basıldığı Yer : TÜRK SÖZÜ Bs.